

Az újvidéki magyar kisebbség iskolaválasztási jellemzői

Bevezető

A szórványban élők identitásának megőrzése kiemelt jelentőségű, melynek egyik alapvető pillére az anyanyelven történő tanulás. A kisebbségi lét meghatározó intézménye az anyanyelvű oktatást végző iskola, hiszen nem csupán ismeretátadást végez, hanem anyanyelvet tanít, továbbá elősegíti a kisebbségi kultúra és az identitástudat megőrzését. Az anyanyelvű oktatás fenntartása és megőrzése fontos feladat, hiszen a szórványban élő magyar kisebbség anyanyelv használata a mindennapok során háttérbe szorul, amelynek, következtében felerősödnek az asszimilációs folyamatok. A vajdasági szórványterületeken általánossá vált, hogy a szülők különböző megfontolásból gyermekeiket többségi nyelven iskoláztatják annak ellenére, hogy biztosított a magyar tannyelvű oktatás. Vajdaságban, a magyar nemzetiségű általános iskolások körülbelül 20 százaléka tanul szerb nyelven, viszont ezen belül egyes sziget szórvány településeken a szerb tannyelven tanuló magyar diákok aránya az 50 százalékot is meghaladja.² A választott iskola, annak tannyelve és az oktatott tartalmak a tanuló identitásformálásának meghatározó tényezői.³ A szülő, amikor iskolát (ezzel együtt esetenként tannyelvet) választ gyerekének, döntően befolyásolja identitásának alakulását.⁴ Azt, hogy egy magyar nemzetiségű családból származó gyermek milyen oktatási nyelvet választ és miért, ezt egyéni és közösségi szempontból is érdemes megvizsgálni.

Tanulmányomban az Újvidéken élő magyar kisebbség többségi nyelvű iskolaválasztásának körülményeit ismertetem. A kutatás célja, hogy feltérképezzem az újvidéki szórványterületen élő magyar tanulók és szüleik milyen szempontok alapján döntöttek a szerb tannyelvű iskoláztatás mellett. A kutatás főbb kérdései a következők: milyen családi, kulturális és mikroközösségi háttere van a magyar nemzetiségű szülők beiskolázási gyakorlatainak Újvidéken? Milyen tényezők befolyásolják az iskola tannyelvének megválasztását? A kérdések megválaszolására kvalitatív módszert alkalmaztam. A kutatási helyszín Újvidék községközpont volt, ahol egyaránt lehetőség nyílik magyar és szerb tannyelvű osztályokba iratkozni.

Módszertan – kutatás előzménye

Az Újvidéken történő interjúkészítést egy korábbi kutatás⁵ előzte meg. Ezen kutatás keretében kidolgozott módszertant alkalmaztam az újvidéki kutatás során is. A vizsgálatba olyan szerb tannyelvű osztályokban tanuló hatodik és hetedik osztályos tanulókat vontunk be, akik magyar nemzetiségűek vagy vegyes nemzetiségű családból származnak. Mindemellett interjút készítettünk a diákok szüleivel és a pedagógusokkal is. Az alanyok megkeresése személyes kapcsolati hálókon keresztül indult el, majd mintavétel során „hólabda módszer” alkalmaztunk, amelynek lényege, hogy a „kutató adatokat gyűjt a megcélzott populációba tartozó néhány személytől, akiket meg tud találni, majd megkéri őket, hogy adják meg más, általuk ismert, a populációba tartozó személyek elérhetőségét.”⁶

¹ Trombitás Tímea publikációt megalapozó kutatása a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

² Oktatásfejlesztési Stratégia 2010-2016, Magyar Nemzeti Tanács.

³ GÖNCZ L. 2006: Iskolaválasztás Vajdaságban. In: GÁBRITY MOLNÁR I. - MIRNICS ZS. (szerk.): Oktatási oknyomozó. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, pp. 125-141.

⁴ SZÜGYI É. 2012: Iskolaválasztás a Délvidéken. *Kisebbségkutatás*, 2012. 3. 514-535.

⁵ Többségi nyelvű iskolaválasztás című kutatás, amelyet az MTA Domus 2012.évi pályázata támogatott

⁶ BABBIE, E. 2001: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest, p.206.

Az interjúk 2014. szeptember és október hónap közötti időszakban készültek. A kutatás során 14 félig strukturált interjú készült, melyből hat szerb nyelven, nyolc interjú pedig magyar nyelven került lekérdezésre.⁷ A 14 megkérdezettből öt diák, három szülő és hat pedagógus volt. A pedagógusok esetében kitértünk a saját iskolai életútjukra, továbbá saját gyermekeik iskoláztatására is. A megkérdezett pedagógusok közül egy fő szerb nemzetiségű szerb tannyelvű osztályokban tanító tanár volt, továbbá a kutatásban részt vett négy magyar nemzetiségű pedagógus, aki egyaránt tanított szerb és magyar tannyelvű osztályokban is, illetve interjú készült egy alsó tagozaton tanító magyar pedagógussal is.

Az interjú során feltett kérdéseket öt nagyobb csoportra lehet bontani. A kérdések a családi háttérre, az iskolai életútra, az iskola jellemzésére, a társas kapcsolatokra és a diákok jövőbeli terveire vonatkoztak. Jelen tanulmány nem tárgyalja a kutatás során felmerült összes kérdést.

A Vajdaság általános jellemzői

Vajdaság Autonóm Tartomány Szerbia viszonylag fejlett térsége, területe 21.500 km², székhelye Újvidék (Novi Sad). Három nagy folyó, a Duna, a Tisza és a Száva három földrajzi tájegységre osztja a tartományt: Bácskára, Bánátra és a Szerémségre. Lakosainak száma a 2011. évi népszámlálási adatok szerint 1.916.889 fő volt.⁸ Vajdaság multi-etnikus régió, ugyanis a területen több mint húsz etnikai csoport él. Közülük a legnagyobb – a tartomány mintegy kétharmados többségét alkotó – a szerb lakosság, mindemellett jelentős számban élnek itt magyar, szlovák, horvát, montenegrói és román nemzetiségűek is.⁹ Vajdaságban az államalkotó nemzet (szerb) képviselőit követően a legnépesebb etnikai közösség a magyar kisebbség.

A Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési Törvényének¹⁰ értelmében Vajdaságot közigazgatásilag hét körzet (okrug) alkotja. A körzetek községekből (opština) állnak (LAU 1), amelyek sajátos területi igazgatási-önkormányzati egységek. A község fogalma Szerbiában tartalmában mást jelent, mint a magyarországi terminológiában, ugyanis a község több települést (LAU 2) összefogó, legalacsonyabb szintű közigazgatási egységet jelent, ami jellemzően egy nagyobb települést (várost) és közvetlen vonzáskörzetét foglalja magába. A község székhelye – amiről általában az egész községet is elnevezik – a községközpont. Egymáshoz viszonyítva a községek terület- és népességszám szerint igen eltérőek lehetnek, viszont közös tulajdonságuk, hogy városias és falusias tereket egyaránt magukba foglalnak.¹¹

Szerbia déli részéről és a volt JSZSZK¹² területéről betelepülő menekült lakosság jelentős mértékben átalakította a tartomány etnikai és demográfiai arculatát. A Vajdaságra jellemző demográfiai helyzetkép ellentmondásos, ugyanis jellemző a lakosság elvándorlása és elöregedése, valamint a születések számának csökkenése, viszont az említett bevándorlási folyamatok (menekült személyek betelepítése) a lakosság növekedését eredményezték.¹³

Vajdaság területén hat nyelv van hivatalos használatban, amely tükrözi a vidék sokszínű etnikai és nyelvi összetételét.¹⁴ A szerb nyelv mellett ezek a következők: magyar, szlovák, román, ruszin és horvát. Az oktatás is e hat nyelven folyik a tartományban, az oktatás szinte minden

⁷ A diákok kérésére az interjúk szerb nyelven készültek, megfogalmazásuk szerint azért, mert a magyar nyelv nehezebben megy nekik. A beszélgetés során viszont kiderült, hogy egy kisdíák kivételével a többi tanuló igen gyengén beszél magyarul.

⁸ Népszámlálási adatok alapján, 2011

⁹ HUSZKA B. 2008: Szerbia decentralizációja: a kisebbségi dimenzió. Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, Budapest, 197.p.

¹⁰ Zakon o regionalnom razvoju RS, 2010

¹¹ KUGLER J. 2007: Vajdaság településhálózatának sajátosságai. In: Nagy I. (szerk.): Vajdaság. Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, pp. 225-250.

¹² Jugoszlávia Szocialista Szövetségi Köztársaság

¹³ KINCSES Á. 2012: Szerb állampolgárok Magyarországon – Helyzetkép. In: Kincses Áron (szerk.): Szerb állampolgárok Magyarországon. PrintPix, pp. 14-39.

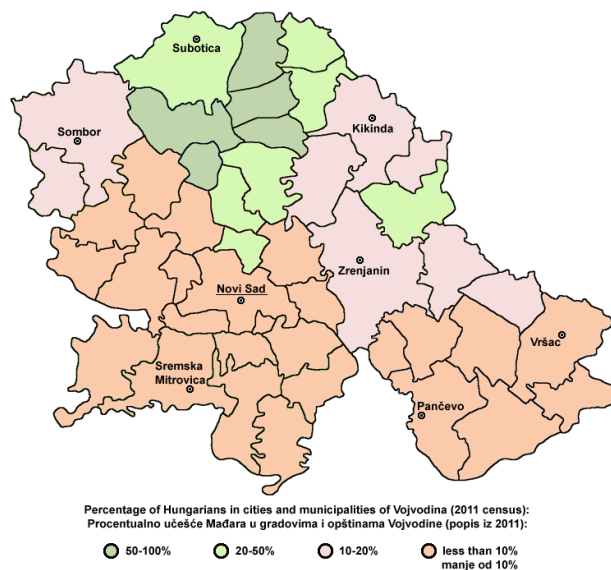
¹⁴ GÁBRITY MOLNÁR I. 2008a: Vajdaság népességmozgása az utóbbi fél évszázadban. Magyarok a Kárpát-medencében, Tudományos Nemzetközi Konferencia, Szeged

szintjén.¹⁵ Azoknak a tanulóknak is joguk van anyanyelvük ápolására, akik anyanyelvén nincs megszervezve az oktatás (ukrán, macedón, bolgár, roma, bunjevác).¹⁶

Vajdasági magyarság

Szerbiában a magyar kisebbség által lakott községek többnyire Vajdaság északi részén helyezkednek el. A 2011. évi népszámlálási adatok szerint Vajdaságban 253 899 fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek, ami alapján a magyar kisebbség számaránya a tartomány lakosságához képest 13,2 százalék volt.¹⁷ A 2011. évi népszámlálás alkalmával a magukat magyar nemzetiségűnek vallók 36 308 fővel kevesebben voltak, mint 2002-ben. A népességfogyás egyik oka a születések számának csökkenése, az asszimiláció (különösen a szórvány magyarság körében)¹⁸, valamint a külföldre irányuló emigráció.¹⁹

A Vajdaságban élő magyarok többsége a Magyarországgal határos régiókban és a Tisza-mentén él. A „leginkább magyarnak” tekinthető települések tömbjét Bácska északkeleti részén, a Tisza jobb partjához tapadó Horgos – Bácsstopolya – Bácsföldvár háromszögben találjuk.²⁰ A Vajdaságon belül Bácska a legnépesebb tájegység, ahol a legtöbb magyar nemzetiségű is él. A Bánátban már jóval csekélyebb a számuk, a Szerémségben pedig már elenyésző a magyar nyelvszigetek száma.²¹ Vajdaság öt községében a magyarság abszolút többséget alkot: Magyarkanizsán, Zentán, Adán, Kishegyesen és Topolyán; továbbá relatív többségük figyelhető meg Szabadkán, Csókán és Óbecsén (1.ábra).²² A magyar kisebbség főként Vajdaság északi részén él egy etnikai tömbben. A vajdasági magyarok közül többen élnek tömbben, mint szórványban.

1. ábra Községenkénti etnikai megoszlás Vajdaságban, 2011

Forrás: http://Demografija_Vojvodine#mediaviewer/Datoteka:Vojvodina_ethnic2011_hungarians.png

¹⁵ Nem minden egyetemi karon biztosított a kisebbségi nyelven való tanulás

¹⁶ KORHECZ T. 2009: A hivatalos nyelvhasználat jogi keretei a Vajdaságban – Szerbiában – Jog és gyakorlat. A Magyar Tudományos Akadémia folyóirata. 170/1. pp. 1313-1321.

¹⁷ Népszámlálási adatok alapján, 2011

¹⁸ A szórványban élők körében a vegyes házasságok aránya eléri az 50 százalékot (Vajdasági magyar szórványstratégia 2011-2020)

¹⁹ Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012-2018, Magyar Nemzeti Tanács

²⁰ KOCIS K. – KOCIS-HODOSI E. 1998: Ethnic Geography of the Hungarian Minorities in the Carpathian Basin. Geographical Research Institute, Research Centre for Earth Science and Hungarian Academy of Science, Minority Studies Programme, Budapest, 158 p.

²¹ GÁBRITY MOLNÁR I. 2008a: Vajdaság népességmozgása az utóbbi fél évszázadban. Magyarok a Kárpát-medencében, Tudományos Nemzetközi Konferencia, Szeged

²² Népszámlálási adatok alapján, 2011

Vajdasági magyarok szórványban

Többen foglalkoztak a szórvány meghatározás módszertani dilemmáival és az ezzel kapcsolatosan felmerülő tudományos problémákkal, kategórizációs kérdésekkel.^{23,24} A Kárpát Medencei Magyar Képviselők Fóruma által kidolgozott szórványstratégia négy különböző csoportba sorolja a szórványmagyarságot: ²⁵

1. *Abszolút szórvány*: ahol a nemzeti közösséghez tartozás már csak származástudaton alapul. A nyelvhasználat kikopott a mindennapi használatból.
2. *Nagyvárosi magyar kisebbség*: a nagyobb településeken arányaiban ugyan már abszolút kisebbséget képző, de ma még jelentős, önálló, belső társadalmi élettel rendelkező magyar közösség
3. *Szigetmagyarság*: olyan település, amelyben még helyi szinten többséget alkot a magyarság.
4. *Szórvány közeli helyzet*: a tömbmagyarság azon települései vagy térségei, amelyek etnikai arculatváltáson esnek át, és amelyekben ezért a magyarság helyi többségi helyzetének közeljövőben történő elvesztése várható.

„A szórványok pontos kvantitatív behatárolásai, asszimilációelméleti meghatározásai és társadalomtudományos körülírásai ellenére a Kárpát-medencei összmagyar diskurzusban, a tudományos, politikai és laikus nyilvánosságban valamiféle hallgatólagos közmegegyezés szerint minden szórvány, ami nem a tömbmagyarsághoz tartozik, amelyet bizonyos diszperzió, térbeli keveredtség - érzelmesebben megfogalmazva -, magárahagyatottság jellemez.”²⁶ Gábrity Molnár Irén meghatározását elfogadva, miszerint a „szórványmagyarság fogalmán általában a határon túli magyarságnak azt a rétegét értjük, amely a többségi nemzetekhez képest településén, mikro régiójában 30 százaléknál kisebb arányban él, hátrányos nyelvi, etnikai, vallási helyzetben és a nemzettesttől elszigetelődve, leépült intézményrendszerrel, folyamatos veszélynek, felszámolódásnak van kitéve.”²⁷ Itt hozzá szeretném tenni Bodó Barna megfogalmazását is, miszerint a „szórvány és a szórványosodás asszimilációra hajlamosító közeg, illetve folyamat, nevezzük a végeredményt nyelvváltásnak, kultúraelhagyásnak vagy akár etnikai adaptációnak”.²⁸ E meghatározások alapján szórványnak, vagy a szórvánnyá válás valamely fázisában lévőnek tekinthető a Bánátban, a Szerémségben és a Bácska déli illetve nyugati részén élő magyarság.²⁹

Kisebbségi oktatás és nyelvhasználat

Szerbiában az oktatásról három jogi alapidokumentum rendelkezik, ezek a következők: *Törvény az Oktatás és a Nevelés Alaprendszeréről (2003/04)*³⁰, *Törvény a Középiskolákról (2003 és 2005)*³¹, valamint *Törvény a Felsőfokú Oktatásról (2005)*. Az oktatásügy a 2002-es

²³ Vetési László, Bodó Barna, Biczó Gábor, Tóth Pál Péter, Nagy Ödön.

²⁴ BADIS R. 2011: Vajdasági magyar szórványban élők demográfiai helyzete. Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta, 17 p.

²⁵ BADIS R. 2011: Vajdasági magyar szórványban élők demográfiai helyzete. Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta, 17 p.

²⁶ ILYÉS Z. 2005: Szórványkutató, Szórványértelmezés. Megjegyzések a Kárpát-medencei szórványközösségeinek társadalomtudományi vizsgálatához. Magyar Tudomány. 2005.2.p.145.

²⁷ GÁBRITY MOLNÁR I. 2005: Mit értünk szórvány magyarság alatt Vajdaságban? Létünk. Forum Könyvkiadó, Újvidék, XXXV/3. p.24.

²⁸ BODÓ B. 2003: Identitás és szórványdiskurzus. Kisebbségkutató. 2003.2.p.385.

²⁹ BADIS R. 2011: Vajdasági magyar szórványban élők demográfiai helyzete. Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta, 17 p.

³⁰ Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja=Sl. Gl. RS 62/03, 58/04, 58/04, i 62/04),

³¹ Zakon o srednjoškoli ("Sl. glasnik RS", br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002, 25/2002 - ispr., 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon i 72/2009 - dr. zakon)

törvénykezéseknek köszönhetően részben decentralizálttá vált, ezáltal az oktatás közigazgatása immár kiterjed a Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárságra illetve az önkormányzatokra is.³² Az alapszintű iskolák állami alapításúak és az állam finanszírozza a működésüket. Ez az utóbbi években annyiban változott, hogy a Magyar Nemzeti Tanács egyes intézmények alapítói jogát átvehette, valamint egyes iskolákat kiemelt jelentőségű intézményként kezelhet.³³

Szerbiában az oktatás alapvetően szerb nyelven történik, mindemellett, meghatározott feltételek alapján a nemzeti kisebbségek nyelvén is megszervezik a tanulók tanítását.³⁴ Ezzel a törvény biztosította lehetőséggel leginkább Vajdaságban élnek, hiszen a terület etnikai összetétele igen sokszínű. Ennek fényében az oktatási intézmények zöme egy-, vagy kétnyelvű, amelynek előnye és hátránya is van. Előnye, hogy a tanulók (szünetekben és közös tevékenységeken, iskolai rendezvényeken stb.) folyamatosan találkoznak a többségi nyelvvel, és ezáltal nyelvi kommunikációjuk fejlődik, ami későbbi munkaerő-piaci alkalmazkodáskor is fontos lehet számukra.³⁵ Azonban a kétnyelvű iskolák hátránya, hogy a magyar osztályokban, ahol nincs megfelelő magyar tanerő – „átmenetileg” (ami sokszor évekig eltarthat) állami nyelven oldják meg az oktatást, és nem törekszenek magyar anyanyelvű pedagógus felvételére. Ezzel hozható összefüggésbe, hogy a szórványban sokszor a tantárgyak egyharmadát-felét szerb nyelven tanulják a magyar gyerekek. Ilyen esetekben a szülők gyakran úgy döntenek, hogy a gyermekeiket inkább kezdettől fogva szerb osztályba íratják.³⁶ Mindemellett a szerb tannyelvű osztályokat választó szülők úgy vélik, hogy gyermekük a későbbiekben a felsőoktatásban és a munkaerő-piacon is jobban tud majd érvényesülni, ha kezdettől fogva szerb nyelven tanul. Ehhez kapcsolódóan ki kell emelni azt is, hogy a vegyes házasságok során a gyermek iskoláját gyakran a szláv szülő nyelvi „előnyeihez” igazodva határozzák meg.³⁷ A vegyes házasságokkal kapcsolatos eredményeket természetesen eltérően kell elemezni a szórvány és a tömbterületeken, hiszen a szórványban a többségi közeg dominál, itt hangsúlyosabb a szerb kapcsolati háló. Tulajdonképpen a többségi dominancia egyfajta negatív folyamatot indít el, ugyanis a szülőnek választania kell az anyanyelve és a környezetnyelv között, ilyen esetben előrehaladott asszimilációról, kényszerű választásról beszélhetünk. A Magyar Nemzeti Tanács kutatásai alátámasztották, hogy az anyanyelvűnek bejegyzett, de szerbül tanuló gyerekek nagy része nem, illetve nagyon alacsony szinten beszél magyarul, és emiatt a szülők a szerb tannyelvű „iskoláztatás” mellett döntenek.³⁸ A statisztikai adatok arról tanúskodnak, hogy függetlenül attól, hogy tömb vagy szórvány területről van-e szó, az anyanyelvükön tanuló magyar elsősök száma folyamatosan csökken. A falusi településeken különösen nagy problémát okoz a tagozatok megnyitása, mivel kicsi a lakosság, előregedett a lakosság és kevés a gyerek.³⁹

A kutatás során ugyanakkor azt a tényt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az iskolaválasztással illetve tannyelv választással kapcsolatos döntéshozatal etnikai mozzanata elhanyagolható azokban a régiókban, amelyekben a kisebbség aránya elenyésző, a gyermekek hiányosan beszélik anyanyelvüket, vagy már nem is beszélik azt, illetve az anyanyelvű oktatás sem elérhető, valamint azokban a régiókban, amelyekben a kisebbségi nemzet többséget alkot,

³² GÁBRITY MOLNÁR I. 2008b: Oktatásunk láttelele. Oktatásszociológiai olvasmány, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 196.p.

³³ SZÜGYI É. – TROMBITÁS T. 2013: A vajdasági magyarok oktatási helyzete Szerbiában. In: Gallik, J. - Rigó, Gy. - Kralina Hoboth, K. - Vargová, Z. (szerk): Science for Education - Education for Science. Tudomány az oktatásért – Oktatás a Tudományért. Közép-európai Tanulmányok Kara, Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. pp. 84-101.

³⁴ A közoktatási törvény (7. szakasz) előírja, hogy az iskola oktatási nyelve a szerb, de a nemzeti kisebbségek anyanyelvükön tanulnak, kivételes esetben szerb nyelven (Molnár Gábrity I. 2008).

³⁵ GÁBRITY MOLNÁR I. 2008b: Oktatásunk láttelele. Oktatásszociológiai olvasmány, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 196.p.

³⁶ GÁBRITY MOLNÁR I. 2008b: Oktatásunk láttelele. Oktatásszociológiai olvasmány, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 196.p.

³⁷ GÁBRITY MOLNÁR I. 2005: Mit értünk szórvány magyarság alatt Vajdaságban? Létünk. Forum Könyvkiadó, Újvidék, XXXV/3. pp.19-31

³⁸ Újvidéken nőtt a magyar ajkú elsősök száma, Magyar Szó online, 2014.06.26.

³⁹ TROMBITÁS T., - SZÜGYI É. 2012: A falusi magyar tannyelvű iskolák Vajdaságban. 24.4. pp. 27-35.

ahol bárki számára adott az anyanyelvű oktatás lehetősége, akár több oktatási intézmény közül is választhat a szülő.

Az iskolaválasztás során a szülők nemzeti identitásához való viszonya jut kifejezésre.⁴⁰ A szülők a tannyelv választással megerősíthetik identitásukat vagy ellenkezőleg: nyitnak az asszimiláció irányába, mivel az iskoláztatás tannyelve döntő tényező a kétnyelvűség, esetleges nyelvcsere létrejöttében. A többségi nyelvű iskolaválasztást különbözőképpen kell értelmezni tömbben és szórványban, ugyanis a tömb területen, akár több anyanyelvű iskola közül is lehet választani, míg a szórványban sok településen nem áll rendelkezésre kisebbségi nyelvű oktatás, és gyakran már a gyermekeknek is alacsony szintű a magyar nyelv ismerete.⁴¹

15 tanuló jelentkezése esetén az intézmény köteles kisebbségi nyelvű osztályt nyitni, ennél kevesebb jelentkező esetén pedig engedélyezhető a kisebbségi nyelvű tagozat megnyitása egy-egy iskolában. A kisebbségi tannyelven történő oktatás szervezésénél figyelembe veszik a gyereklétszámot és a szükséges tanerő meglétét.

A Tartományi Oktatási Titkárság adatai alapján, a 2012-es évben összesen 18 530 magyar nemzetiségű diák tanult a vajdasági általános iskolákban, ebből 14 820 fő magyar tannyelvű osztályokban, míg 3 681 fő szerb tagozaton, a többi magyar nyelvű diák pedig ruszin, horvát, valamint román tagozaton tanult.⁴² Két évvel később, 2014-ben a magyar nemzetiségű diákok összlétszáma megközelítőleg 6,5 százalékkal csökkent. Anyanyelvén 14 022 diák tanult⁴³.

Az adatokból kitűnik, hogy a magyar általános iskolások körülbelül 20 százaléka tanul szerb nyelven, azonban figyelembe véve a tendenciákat, ez akár átlagosan 30 százalékra is nőhet. A sziget szórvány településeken a szerb tannyelven tanuló magyar diákok aránya az 50 százalékot is messze meghaladja (1.táblázat).⁴⁴

Osztály	Magyar nemzetiségű diák	Magyarul tanul	%	Más nyelven tanul	%	Más nemzetiségű vagy nem nyilatkozik, de magyarul tanul	%
1	2 109	1 708	81	401	19	120	6,6
2	2 051	1 647	80	404	20	122	6,9
3	2 222	1 755	79	467	21	123	6,5
4	2 254	1 849	82	405	18	113	5,8
5	2 312	1 876	81	436	19	120	6,0
6	2 127	1 767	83	360	17	108	5,8
7	2 166	1 740	80	426	20	60	3,3
8	2 076	1 680	81	396	19	42	2,4

1.táblázat A magyar anyanyelvű diákok részvétele az alapszintű oktatásban 2014-ben
Forrás: Magyar Nemzeti Tanács

Újvidék község

Újvidék földrajzilag Vajdaság középső részén, Bácska és Szerémség tájegységek határán helyezkedik el. A község 2 településből áll (Újvidék és Pétervárad), melynek központja Újvidék. Újvidék város 15 helyi közösséget⁴⁵ ölel fel, így a teljes területe 699 km². A város

⁴⁰ BODÓ B. 2013: Magyar fiatalok többségi iskolaválasztása Aradon. Kisebbségkutatás, 2013.4. pp.31-48

⁴¹ SZÜGYI É. 2014: Iskolaválasztási stratégiák a vajdasági tömbmagyarság körében. In. Takács Z.- Ricz A. (szerk.): Regionális kaleidoszkóp. RTT, Szabadka, Előkészületben lévő kötet.

⁴² Tartományi Oktatási Titkárság adatai alapján

⁴³ Magyar Nemzeti Tanács adatai alapján

⁴⁴ Oktatásfejlesztési Stratégia 2010-2016, MNT

⁴⁵ A helyi közösség a helyi önkormányzat alapformája Szerbiában, a Helyi önkormányzatokról szóló törvénnyel és a város státútumával összhangban alapítható jogi személy.

közigazgatásilag Vajdaság Autonóm Tartomány székvárosa és a Dél-bácskai körzet központja is egyben. A 2011-es népszámlálási adatok alapján, a község területén összesen 341 625 fő élt, míg a községközpontnak 307 760 lakosa volt. A községhez tartozó falvakban és a községközpontban is etnikailag a magukat szerb nemzetiségűnek vallók vannak többségben. A teljes község területén a magyarság részaránya 5 százalék alatt van. Újvidéken a 307 760 főből összesen 12 637 vallották magukat magyar nemzetiségűnek, tehát a magyarok részaránya a többségi nemzethez viszonyítva megközelítőleg 4 százalék volt.⁴⁶

Újvidéken jelenleg három általános iskolában van lehetőség magyar nyelven tanulni, a Petőfi Sándor Általános Iskolában, a József Attila Általános Iskolában és a Sonja Marinković Általános Iskolában, azzal, hogy a korábbi években a Nikola Tesla Általános iskolában is lehetőség volt magyarul tanulni, de az utóbbi években az iskolában már nem indult magyar tannyelvű első osztályos tagozat.

A 2014/15-ös tanévben az Újvidék város területén működő általános iskolákba összesen 37 gyerek iratkozott magyar tannyelvű tagozatra. A Petőfi Sándor Általános Iskolába 13 fő, a József Attilába 9 fő, a Sonja Marinković Általános Iskolába 5, az Újvidék községhez tartozó budiszavai Ivo Andrić Általános Iskolába pedig 10 gyermek kezdte meg az első osztályt.⁴⁷

Eredmények

Az eredményeket jelen fejezetben mutatjuk be. Kitérünk a magyar osztályokban tanulók számának csökkenésére, a megkérdezett diákok családi hátterére és magára a tannyelv választás nehézségeire, összegezve a szülők és pedagógusok véleményét is, valamint ismertetjük az iskolák marketing tevékenységét.

A magyar tagozaton tanulók létszáma jelentősen lecsökkent az utóbbi években/évtizedekben. A létszámfogyatkozás oka a magyar családokban születő gyerekek számának folyamatos csökkenése, valamint az egyes időszakokban bekövetkezett kivándorlási hullám.⁴⁸A gyerekek számának csökkenése nem etnikai jellegzetesség, ugyanis ez a tendencia az egész országra jellemző. A magyar tagozaton észlelhető csökkenéshez az is hozzájárul, hogy több magyar családból illetve vegyes házasságból származó diákot szerb tagozatra íratnak.

„A magyar alsó osztályokban öt és tíz között van a létszám, így szokott mozogni, sajnos, most nyolc diákom van. Legalább tíz kellene, nehéz, mert kevesebb, mint tíz gyereknél nehéz csoportban dolgozni, jó volna ha legalább tíz, tizenkét gyerek volna, de tizenöt volna az ideális” (interjúrészlet, pedagógus).

Az iskola egyik tanára ehhez kapcsolódóan arra hívta fel a figyelmet, hogy mivel a magyar tannyelvű osztályokban kevesebb diák tanul, mint a szerb osztályokba, és véleménye szerint ez az egyik legerősebb érv, ami a mellett szól, hogy a szülők gyermekeiket magyar tannyelvű osztályba írássák, hiszen a kevesebb létszámú osztályokban a tanár több időt tud fordítani egy-egy tanulóra.

„...legütősebb érv az, hogy kisebb osztályban sokkal könnyebb tanulni. A magyar diákokra egyenként több idő jut rájuk egy tanár részéről, mert kevesebben vannak, és ezért sokkal jobban teljesítenek a felvételikén, záróvizsgákon is. Záróvizsgákon átlagban, a mi iskolánkból, 2,5 ponttal többet sikerül összegyűjteniük. Egész más 25 diákkal dolgozni vagy 15-tel vagy 10-zel. Ettől erősebb érv szerintem nem kell. Aki ezt nem fogja fel, annak mesélhetek én, hogy milyen a magyar osztály és mi magyarok vagyunk, ezt én nem tartom érvnek, ez mindenkinek a saját érzés világa, hogy ő magyarnak érzi magát vagy szerbnek vagy akármilyen más nemzetiségűnek, vagy nem is tartja ezt fontosnak, az tény, hogy a kevesebb létszámú osztályban gyorsabb a haladás” (interjúrészlet, pedagógus).

⁴⁶ A 2011-es népszámlálási adatok alapján

⁴⁷ Újvidéken nőtt a magyar ajkú elsősök száma, Magyar Szó online, 2014.06.26.

⁴⁸ SZÜGYI É. 2012: Iskolaválasztás a Délvidéken. *Kisebbségkutatás*, 2012. 3. 514-535

A megkérdezett öt tanuló családi hátterét tekintve, két diák magyar nemzetiségű családból származik, három diák pedig vegyes nemzetiségű (magyar-szerb) családból, amelyből két esetben az édesanya volt magyar nemzetiségű, az édesapa szerb, illetve a harmadik vegyes nemzetiségű családnál az édesapa volt magyar nemzetiségű, az édesanya szerb. Egy diák kivételével nagyon alacsony szinten beszélnek a tanulók magyarul, így a diákok kérésére az interjú lebonyolítása is szerb nyelven történt. A diákok elmondása alapján sokkal többet beszélnek szerbül, mint magyarul, szüleikkel, testvéreikkel, nagyszüleikkel is szerb nyelven beszélnek. Egy tanuló mondta azt, hogy ő a nagyszüleivel csak magyar nyelven beszél.

A pedagógusok és a szülők véleményét is kikértük arra vonatkozóan, hogy ők hogyan látják, mi a megfelelőbb a magyar gyermekek számára: ha magyar vagy pedig ha szerb tannyelvű iskolában kezdik meg a tanulmányaikat. A megkérdezett pedagógusok többsége úgy gondolja, hogy a döntés nem egyszerű, több tényező is „szerepet játszik”, ugyanis Újvidéken, még abban az esetben is, ha egy család magyar nemzetiségűnek tartja/vallja magát, gyakran előfordul, hogy a gyermek alacsony szinten beszél magyarul, a környezet miatt jobban megy neki a szerb nyelv, így a szülők jobbnak látják, ha gyermekeiket szerb nyelven iskoláztatják. A másik gyakran előforduló ok, hogy a szülők a későbbi munkaerő-piaci érvénysülést szem előtt tartva tekintik előnyösebbek az államnyelven történő iskoláztatást.

A vegyes házasságokból születő gyermekeknél a tannyelv választás még nehezebb döntés, de legtöbbször a szerb szülő nyelvéhez „igazodva”, szerb tannyelvű oktatást választanak a szülők gyermekeiknek. További okként a szülők és a pedagógusok megemlítették, hogy a magyar nemzetiségű szülők az általános iskolát leszámítva szerb nyelven tanultak, jelenleg munkahelyükön is szerb nyelven beszélnek, és ők már attól félnek, hogy gyermekeiknek magyar nyelven nem tudnak segíteni majd a tanulásban.

A megkérdezett szülők elmondták, hogy valójában nem is gondolkodtak az iskola tannyelvén, automatikusan a szerb osztályba írták a gyermeküket. Mindössze egy szülő nyilatkozta azt, hogy amellett, hogy ő is „automatikusan” döntött a szerb osztály mellett, a döntéshozatalban az a félelme is közre játszott, hogy ha magyar osztályba íratná, akkor nem tudna segíteni gyermekének a tanulásban. Mindemellett a szülők egyik legerősebb érve az volt, hogy ha szerb osztályban kezdi meg a gyermek a tanulmányait, akkor a későbbiekben nagyobb lehetősége lesz középiskolát vagy akár egyetemet választania.

„...tulajdonképpen a családtól függ, nem is annyira az iskolarendszertől, hogy hogyan tanul meg a gyerek magyarul, fontos az identitás, fontos, hogy az embernek legyen egy ösvénye, egy frontvonala, ami az övé... Vissza kell megint menni a családba, hogy például a férj milyen nemzetiségű, ez döntő szerepű” (interjúrészet, pedagógus).

„ Itt nálunk erős a szerb vonal, a szülők nem akarnak bíbelődni a magyarral. Mi se beszélünk már olyan jól, nem is tudtam volna segíteni a lányomnak, nem lett volna senki, aki itthon tanul vele” (interjúrészet, szülő).

„...ha a gyerek jól megtanul szerbül és itt marad, akkor majd érvényesülni tud...” (interjúrészet, szülő).

„ Igazából nem is nagyon gondolkodtunk, de jobbnak láttuk a feleségemmel a szerb osztályt, mert később több középiskola közül bír választani...”(interjúrészet, szülő).

„ Az iskolából az egyik kislányt beírták szerb osztályba, de nem tudott oda beilleszkedni, akkor a szülő beíratta magyar iskolába, de már nehéz a gyerekeknek, már külön tanítónő jár hozzá, privát, mert nem tudják tartani a szülők a frontot, mert már nem tudja követni, nem tudnak neki segíteni. Az apuka mérnök, végig az iskoláit szerbül járta, otthon szerbül beszélnek, de a kislányukat már szintén szerb iskolába írták. De ez nem is olyan rossz, mint amilyennek látszik, képzelj el milyen rossz helyzetben vannak a magyar tanárok, mikor a magyar nyelvet tanítják öttől nyolcadikig és tényleg a haja égnek áll, hogy hová is rakja a kritériumot, mert ugye, hogy várod el, hogy

fogalmazást írjon és, hogy értelmezzen irodalmi szövegeket, irodalmi nyelvet használva, de nem tudod ezt elvárni, mert haza megy és a szülővel szerbül beszél, és amott magyar iskolába jár. Na most itt kell nagyon óvatosnak lenni, ugye beszélnek rá a gyerekeket, hogy magyar iskolába menjenek minden áron, de itt van ez a kettőség. És azt is kell nézni, hogy a tanárok és valójában az iskolarendszer ne vegye el a reményt a szegény szülőktől, meg a szegény gyerekektől, hogy magyarból mindenkinek egyese, meg kettese van/lenne magyarból, ha a tanár tartja a kritériumot, szóval nehéz a helyzet. Vannak gyerekek magyar osztályokban is, akik nem beszélnek rendesen magyarul, nem is értik az irodalmi szövegrészleteket, nem tudja megérteni, nem tud abban a világban gondolkodni, szerbül gondolkodik, azt a gondolkodási rendszert használja. Nagyon nehéz ez, mert szegény tanár mit csináljon, vagy mindenkinek adjon ötöst, csak azért mert szegény szülő magyarra adta a gyerekét, és a tanár mégis hármast ad neki, ez szégyen lenne, mit szólnának, szóval sok hátulütője van ennek.” (interjúrészlet, pedagógus).

„ Nagyon sok olyan diákom volt, aki a magyar elemi után szerb iskolába iratkozott és érvényesültek, sőt nagyon is jól, és a szerb egyetemen is megállták a helyüket. A magyar elemi nem kell, hogy akadály legyen, mert a gyerekek már jól beszélnek szerbül... és itt a Telepen is már sokkal több szerb van, és itt is, ha a gyerek kimegy az utcára játszani, itt is szerbül fog beszélni, tehát megtanul szerbül korán ez nem gond. Még egy nyelvvel gazdagabb lenne annak a szülőnek a gyereke, aki magyar osztályba íratná be. Nem beszélve arról, hogy nálunk a szerb nyelv tanulással, magyar osztályokban nyolcadik osztály végére olyan erős, hogy anyanyelvi szinten beszélnek” (interjúrészlet, pedagógus).

A pedagógusok és a szülők egybehangzóan nyilatkoztak arról is, hogy Újvidéken és általában a szórványterületeken a gyerekek már kiskoruktól kezdve nagyon jól beszélnek szerbül, illetve a pedagógusok nagy része fel is hívta a figyelmet, hogy fontos az államnyelv megfelelő ismerete, de emellett az is lényeges, hogy a magyar gyerekek magyarul is tanuljanak meg beszélni illetve szinten tartsák azt. Egy pedagógus pedig arról is szólt, hogy véleménye szerint a kettős állampolgárság milyen kihatással van a magyar nyelv megítélésére.

„Kell beszélni a szerbet, hiszen Szerbiában élünk, de lényeges, hogy saját nyelvünket is beszéljük /magyart/ ” (interjúrészlet, pedagógus).

„Olyan környezetben vagyunk, ahol állandóan, tehát nem tudja megkerülni azt hogy szerbül ne beszéljen. Nincs olyan gyerek itt az iskolákban, aki ne tudna perfekt szerbül beszélni” (interjúrészlet, pedagógus).

„ ...mert a magyar, csak nem olyan tekintély, de azért most kezd egy kicsit visszakapaszkodni, a magyar mint nyelv, meg mint tekintély, mert mondjuk egy tíz évvel ezelőtt, nagyon nehéz helyzetben voltak a tanárok, akik magyarul tanítottak, szinte nem is nagyon mertek bekopogni egy-egy osztályba, hogy ekkor meg ekkor lesz a magyar óra, mert hát ez nem volt trendi, most valahogy kicsit érdekes, mert a kettős állampolgárságból kifolyólag sok minden változott....van egy nosztalgia, hogy az ómamám magyar volt, meg Osztrák Magyar Monarchia meg nem tudom én mi, és most kapálunk a magyar állampolgárságért, mert így egy kis út nyílik a nyugat felé. Ez hozza most azt, hogy de jó lenne magyarul tudni, de sajnos nem beszélek magyarul. De ha itt jobb lenne a gazdasági helyzet, nem is annyira lenne érdekes ez a magyar...” (interjúrészlet, pedagógus).

Azoknak a magyar nemzetiségű diákoknak, akik szerb tannyelvű osztályokban tanulnak, lehetőségük van részt venni az anyanyelv ápolás órán, amely fakultatív (nem kötelező). A magyar nyelvet, mint fakultatív tantárgyat, főleg azon tanulók számára vezették be, akik vegyes nemzetiségű családból származnak, illetve azon tanulók számára, akiknek szülei magyar

nemzetiségűek, de a továbbtanulás sikerességét abban látták, hogy szerb tagozatra íratják gyermeküket.⁴⁹

„Nincs környezetnyelv, azt beszüntették, ez anyanyelvápolás. A magyar, mint környezetnyelv kötelező volt régebben, de most nem kötelező, most ez választott tantárgy egytől nyolcig. A tantárgy neve, az, hogy anyanyelvápolás, de ez már nem anyanyelvápolás, hanem inkább nyelvtanulás, de erre nincs konkrét program, a tanárok magunkra vannak hagyva, hogy miből dolgoznak, de feltalálják magukat...Külön veszem azokat a gyerekeket, akik nem tudnak magyarul, és külön veszem azokat, akik már tudnak, van akinél ápolni kell a nyelvet de, van akinél meg el kell ültetni a nyelvtudás alapjait. Szerbül is beszélünk órán, nem tudom azt alkalmazni, hogy csak magyar utasításokat adok, van akivel lehet, van akivel nem, amennyire lehet kerülem a szerbet, de egyszerűen van amikor muszáj szerbül beszélnem, mert máskülönben nem érti meg /a gyerek/ ” (interjúrészlet, pedagógus).

A pedagógusokat és szülőket egyaránt megkérdeztük arról, hogy az iskolaválasztás során mi a döntő tényező egy-egy iskola mellett, illetve kitértünk arra is, hogy az iskola milyen marketing tevékenységet folytat. A válaszok szinte mindegyikénél első helyen az iskola közelsége volt a döntő tényező.

„ Iskolaválasztáskor leginkább az a döntő, hogy a közelben laknak, akkor az is lehet, hogy a szülő ide járt vagy, hogy ismeri a tanítót. Ugye bejárunk mi az óvodákba is, és megismerkedünk a szülőkkel már korábban, meg a gyerekekkel is, de azért vannak összejövetelek, amikor a szülőknek mondván lesz, hogy magyar osztályba van lehetőség beírni a gyereket.” (interjúrészlet, pedagógus).

„ ...azért írtuk be ide a gyereket, mert hozzánk ez volt a legközelebb” (interjúrészlet, szülő).

„... az iskola közelsége az fontos, tehát ez Újvidéken igencsak fontos dolog, és az utóbbi időben egyre nagyobb szerepet kap az, hogy milyen az iskolának a hírneve...” (interjúrészlet, pedagógus).

„ Néhány évvel ezelőtt csináltunk az iskoláról egy ilyen bemutató szerűt, amihez szöveg is járt és képek az iskoláról, és ezt már párszor be is mutattuk nyilvánosan is, tehát itt az iskola előnyeiről van szó, a tanárokról, mi mindent kaphatnak ettől az iskolától. Ez egy közös fórumon szokott történni, és minden iskola ott bemutatkozott. De ez sem olyan aktuális már, mert hát általában többen voltunk mi tanítók, mint szülők, mert nehezen jönnek el a szülők ilyesmire és a tapasztalat az, hogy aki eljön, az már úgyis eldöntötte, hogy magyar iskolába adja a gyereket, mondjuk egy százaléka azoknak, tíz emberből mondjuk egy, nem biztos abban, hogy magyar iskolába akarja írni a gyereket” (interjúrészlet, pedagógus).

Összegzés

Összegzésként ismét fel szeretnénk hívni a figyelmet arra, amire a bevezető gondolatokban már utaltunk, miszerint a szülő tannyelv választással kapcsolatos döntése, egyéni és szubjektív. A kutatás arra irányult, hogy megvizsgáljuk, hogy egy szórványterületen élő, a magyar kisebbségi kultúrához/gyökerekhez tartozó egyén milyen nehézségekkel néz szembe, amikor gyermekének tannyelvet választ, és ez milyen hatással lehet az érintett kisebbségi közösségre.

A nagyikikindai⁵⁰ mintaterületen végzett kutatáshoz hasonlóan, az Újvidéken megkérdezett tanulók is családjukkal többnyire szerb nyelven beszélnek, és a magyar nyelvet ritkábban vagy inkább nem használják. E miatt a kutatásba bevont szülők nagy része

⁴⁹ TAKÁCS I. 2011: Vajdasági magyar anyanyelvű diákok környezetnyelvhez és idegen nyelvhez való viszonyulása. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, 2011.1.pp.218-231.

⁵⁰ Többségi nyelvű iskolaválasztás című kutatás, amelyet az MTA Domus 2012.évi pályázata támogatott

természetesnek tartotta, hogy a gyermeküket szerb osztályba írták. A szülők egy másik része pedig a későbbi érvényesülésre gondolva íratta gyermekét többségi nyelvű osztályba. Az újvidéki kutatás során új érveként jelentkezett az, hogy a szülő azért döntött a szerb tannyelvű osztály mellett, mert attól félt, hogy gyermekének a magyarul történő tanulás során nem tud majd segíteni. Ezzel ellentétben egy újvidéki pedagógus arra hívta fel a figyelmet, hogy azért előnyösebb magyar osztályba íratni a gyermekeket, mert ők kevesebben vannak egy osztályban, és így a tanító több időt tud rájuk fordítani.

Az anyanyelvű iskolaválasztás a kisebbségi nemzet identitáshoz való viszonyának mutatója. A szórvány területen domináló szerb kapcsolati háló következtében a belső családi nyelvi rendszer megváltozott, az otthon beszélt nyelv a többségi nyelv (szerb nyelv) lett. A kutatók és a pedagógusok szerint az anyanyelvű oktatás mellett szóló legerősebb érv, hogy az alapszemléket és alapvető kompetenciákat a gyermek anyanyelvén képes legjobban elsajátítani. De mi a helyzet akkor, ha az anyanyelv már a gyermek kiskorától fogva háttérbe szorult? Van-e értelme egy anyanyelvén nehezen kommunikáló gyermeket a magyar nyelvű oktatásba kényszeríteni? Óhatatlanul felmerül a kérdés, ugyanis a gyermek olyan helyzetbe kerülhet, amelyből a későbbiek során már nem, vagy csak nehezen tud kitörni, hiszen a tannyelv kellő ismeretének hiányában alacsonyabb szinten teljesít majd, és ezáltal frusztrálttá válik, nehezen tart lépést a társaival és ez egyben meghatározza a későbbi iskolai életútját is. A többségi tannyelv választással ugyanakkor a szülő az asszimiláció irányába „nyit” és ezáltal felgyorsítja a beolvadás folyamatát.

Míg több területen döntő tényező a gyermeknek a tanulásban segítő szülő anyanyelve, addig az interjúkból az derül ki, hogy esetenként a magyar szülőknek problémát okoz a magyar nyelven történő tanulásban való segédkezés. Mindemellett az interjúkból az is kiderült, hogy a szórvány területeken domináló szerb nyelvű környezet következtében a diákok a későbbi érvényesüléshez szükséges magas szintű szerb nyelvtudással rendelkeznek, ezért a gyerekek előnyére válhat az anyanyelven történő tanulás, hiszen ezáltal bővíthetik szókincsüket, továbbá az anyanyelven történő tanulás elősegíti identitásuk megerősítését, megismerkedhetnek a magyar kultúrával és hagyományokkal, tehát gazdagabbak lesznek egy nyelvvel.

Felhasznált irodalom:

- BABBIE, E. 2001: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest, 564.p.
- BADIS R. 2011: Vajdasági magyar szórványban élők demográfiai helyzete. Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta, 17 p.
- BODÓ B. 2003: Identitás és szórványdiskurzus. *Kisebbségkutatás*, 2003.2. pp.384-397.
- BODÓ B. 2013: Magyar fiatalok többségi iskolaválasztása Aradon. *Kisebbségkutatás*, 2013.4. pp.31-48.
- ILYÉS Z. 2005: Szórványkutatás, Szórványértelmezés. Megjegyzések a Kárpát-medence szórványközösségeinek társadalomtudományi vizsgálatához. *Magyar Tudomány*. 2005.2. pp.145-155.
- KINCSES Á. 2012: Szerb állampolgárok Magyarországon – Helyzetkép. In: Kincses Áron (szerk.): Szerb állampolgárok Magyarországon. PrintPix, pp. 14-39.
- KOCSIS K. – KOCSIS-HODOSI E. 1998: Ethnic Geography of the Hungarian Minorities in the Carpathian Basin. Geographical Research Institute, Research Centre for Earth Science and Hungarian Academy of Science, Minority Studies Programme, Budapest, 158 p.
- KORHECZ T. 2009: A hivatalos nyelvhasználat jogi keretei a Vajdaságban – Szerbiában – Jog és gyakorlat. *A Magyar Tudományos Akadémia folyóirata*. 170/1. pp. 1313-1321.
- KUGLER J. 2007: Vajdaság településhálózatának sajátosságai. In: Nagy I. (szerk.): Vajdaság. Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, pp. 225-250.
- HUSZKA B. 2008: Szerbia decentralizációja: a kisebbségi dimenzió. Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, Budapest, 197.p.
- GÁBRITY MOLNÁR I. 2005: Mit értünk szórvány magyarság alatt Vajdaságban? *Létünk*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, XXXV/3. pp.19-31
- GÁBRITY MOLNÁR I. 2008a: Vajdaság népeségmozgása az utóbbi fél évszázadban. Magyarok a Kárpát-medencében, Tudományos Nemzetközi Konferencia, Szeged
- GÖNCZ L. 2006: Iskolaválasztás Vajdaságban. In: GÁBRITY MOLNÁR I. - MIRNICS ZS. (szerk.): Oktatási oknyomozó. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, pp. 125-141.

- JOÓ HORTI L. 2014: Honnan hová? - az oktatási stratégiánk megvalósulásának négy éve, Konferencia előadás, A vajdasági magyar oktatás kihívásai, eredményei és lehetőségei, 2014. Szabadka.
- SZÜGYI É. 2012: Iskolaválasztás a Délvidéken. *Kisebbségkutatás*, 2012. 3. 514-535.
- SZÜGYI É. – TROMBITÁS T. 2013: A vajdasági magyarok oktatási helyzete Szerbiában. In: Gallik, J. - Rigó, Gy. - Kralina Hoboth, K. - Vargová, Z. (szerk): Science for Education - Education for Science. Tudomány az oktatásért – Oktatás a Tudományért. Közép-európai Tanulmányok Kara, Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. pp. 84-101.
- SZÜGYI É. 2014: Iskolaválasztási stratégiák a vajdasági tömbmagyarság körében. In: Takács Z.- Ricz A. (szerk.): Regionális kaleidoszkóp. RTT, Szabadka, Előkészületben lévő kötet.
- TROMBITÁS T. - SZÜGYI É. 2012: A falusi magyar tannyelvű iskolák Vajdaságban. 24.4. pp. 27-35.
- TAKÁCS I. 2011: Vajdasági magyar anyanyelvű diákok környezetnyelvhez és idegen nyelvhez való viszonyulása. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, 2011.1.pp.218-231.

Források:

- A vajdasági magyar szórványstratégia 2011-2020. Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta, 2011.
http://www.idkm.org/hirek/Szorvany_strategia.pdf
 (letöltve: 2013.06.20.)
- Oktatásfejlesztési Stratégia 2010-2016, Magyar Nemzeti Tanács
http://www.prof-turchany.eu/documents/UIDD_hu_Vajdasagi_okt_fejl.pdf
 (letöltve: 2011.09.10)
- Statistical Office of the Republic of Serbia, 2011
<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>
 (letöltve: 2012.04.20.)
- Tartományi Oktatási Titkárság kiadványa
http://www.obrazovanje.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=43&lang=hu
- Tartományi Oktatási Titkárság honlapja
http://www.obrazovanje.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=43&lang=hu
 (letöltve: 2013.02.10)
- Újvidéken nőtt a magyar ajkú elsősök száma, Magyar Szó online, 2014.06.26.
http://www.magyarso.com/hu/2412/kozelet_oktatas/114046/%C3%A9vid%C3%A9ken-n%C5%91tt-a-magyar-ajk%C3%BA-els%C5%91s%C3%B6k-sz%C3%A1ma.htm
 (letöltve: 2014.09.26)
- Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012-2018, Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatás Hivatala, 2011
<http://www.eugenonline.com/download/kulturalisstrategia.pdf> ,
 (letöltve: 2012.09.10)
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja=Sl. Gl. RS 62/03, 58/04, 58/04, i 62/04),www.mp.gov.rs,
 (letöltés: 2011.12.01.)
- Zakon o regionalnom razvoju, 2010 =Sl. Gl. RS 14/09